

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BiH
UNIVERZITET U BIHAĆU
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

PRAVNI ASPEKT TERA VIH-NAMAZA

Student:

Alma Abazović

BIHAĆ, 2008. godine

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BiH
UNIVERZITET U BIHAĆU
ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD
PRAVNI ASPEKT TERAVIH-NAMAZA

Mentor: dr. Muharem Štulanović

Student: Alma Abazović

Dosije: R-1/04

Bihać, februar 2008. godine

SADRŽAJ

SAŽETAK NA BOSANSKOM JEZIKU

SAŽETAK NA ENGLISKOM JEZIKU

SAŽETAK NA ARAPSKOM JEZIK

UVOD.....5

I POGLAVLJE

PRAVNI STATUS TERAVIH-NAMAZA.....8

NAČIN OBAVLJANJA.....8

KOLEKTIVNO KLANJANJE.....9

KLANJANJE ŽENE U DŽEMATU.....11

KLANJANJE TERAVIH-NAMAZA SJEDEĆI.....12

II POGLAVLJE

BROJ REKATA.....13

PREDAJE NA KOJIMA HANEFIJE TEMELJE SVOJE STAVOVE O DVADESET REKATA
TERAVIH-NAMAZA.....14

IMAM ŠAFIJA I IMAM MALIK O BROJU REKATA.....14

BROJ REKATA U VRIJEME POSLNIKA, S. A. V. S., I PRAVEDNIH HALIFA.....15

KOLIKO REKATA JE NAJBOLJE KLANJATI?.....20

KOLIKO SE DUGO UČI NA REKATIMA?.....21

ZAKLJUČAK.....23

SAŽETAK

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini

Univerzitet u Bihaću

Islamski pedagoški fakultet u Bihaću

Tema: "Pravni aspekt teravijah-namaza"

Autor: Alma Abazović

Mentor: dr. Muharem Štulanović

Bihać, 2007. godina

Teravijah-namaz je *sunnet muekkede* (pritrđeni sunnet) za muškarce i žene u noćima mjeseca ramazana. Ima učenjaka koji kažu da je klanjanje teravijah-namaza vadžib, dok ga drugi smatraju općom kolektivnom dužnošću (sunnet alel kifaje).

Najčešće rasprave u slučaju teravijah-namaza su u pogledu broja rekata.

Teravija se sastoji od dvadeset rekata. Ovo je mišljenje Ahmeda, Šafije i Ebu Hanife. Malik smatra da teravija ima trideset i šest rekata.

Od nekih islamskih učenjaka prenosi se da je sunnet klanjati teravijah i vitre 11 rekata, a ostatak do 20 rekata je mustehab.

To je mišljenje i hanefijskog pravnika imama Kemal Ibnul-Humama, koji to obrazlaže na ovaj način: "Dokazi presuđuju da je sunnet u dvadeset rekata ono što je bilo u praksi Poslanika, s. a. v. s., a ostatak je mustehab.

U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" zabilježeno je da je to jedanaest rekata sa vitrama. Prema tome, Sunnet je po usulu hanefijskih šejhova osam rekata, a ostatak (od 12 rekata) je mustehab."

U teraviji imam uči onoliko koliko neće dovesti do nezadovoljstva džemata koji klanja za njim.

SUMMARY

Islamic Community in Bosnia and Herzegovina

University in Bihac

Islamic Pedagogical Faculty in Bihac

Topic: "Legal aspect of teraviih-namaz"

Author: Alma Abazovic

Mentor: Muharem Stulanovic, Ph.D.

Bihac, 2007

Teraviih-namaz is sunnet muekkede (sunnet afirmative) for men and women during the nights of Ramadan. There are scientists who say that praying teraviih-namaz is vajib, while others think that's a collective duty (sunnet alel kifaje).

More often discussions in the case of teraviih-namaz are about the number of rekats.

Teraviih-namaz consists of twenty rekats. This is the opinion of Ahmed, Safija and Ebu Hanifa. Malik thinks that teraviih-namaz consists of thirty six rekats.

It is related from some of the Islamic scientists that sunnet is to pray teraviih and vitr eleven rekats, and the rest of it is mustehab.

And that's the opinion of hanefiy's lawyer imam Kemal Ibnul-Humam, who explains it in this way: "The evidence proves that the sunnet is to pray twenty rekats and that was the practice of Prophet, s. a. v. s., and the rest of it is mustehab.

In Buhary's and Muslim's "Sahih" it has been noted that it is eleven rekats with vitr. Accordingly, Sunnet by usul hanefiy's scholars is eights rekats, and the rest of it (of 12 rekats) is mustehab."

In teraviih-namaz the imam reads Qur'an enough that wont cause dissatisfaction to people who pray behind him.

المختصر

الجمعية الاسلامية في البوسنة و الهرسك

جامعة في بهاتش

الكلية الاسلامية للتربية في بهاتش

الموضوع: وجهة النظر الفقهية عن صلاة التراويح

أطالِب: علما عباسوفيتش

المشرف: د. محرم شتولانوفيتش

بهاتش، 2008. م

صلاة التراويح سنة مؤكدة للرجال و النساء في ليال شهر رمضان. هناك من العلماء من يقول أن صلاة التراويح واجبة، و الآخرون يعتبرونها سنة على الكفاية. أغلب النقاشات في موضوع صلاة التراويح تقع حول عدد ركعاتها. تتألف صلاة التراويح من عشرين ركعة، و هذا رأي أحمد و الشافعي و أبي حنيفة. و الإمام مالك يعتقد أن لصلاة التراويح ست و ثلاثين ركعة.

يروى عن بعض الفقهاء أنه يسن أن يكون عدد ركعات صلاة التراويح و صلاة الوتر معا أحد عشرة ركعة، و بقية الركعات إلى العشرين مندوبة.

و هذا الرأي كان يراه الفقيه الحنفي كمال بن الهمام أيضا الذي بين رأيه قائلا: الأدلة تقضي أنه يسن من عشرين ركعة ما كان رسول الله عليه و سلم يفعله، و البقية مندوبة.

و لقد ثبت في صحيح البخاري و في صحيح مسلم أن عدد ركعاتها مع صلاة الوتر أحد عشرة ركعة.

و باعتبار ذلك يسن في أصول المشايخ الحنفية ثمان ركعات و البقية (12 ركعة) مندوبة.

يقرأ الإمام في صلاة التراويح بقدر لا يؤدي إلى عدم رضی الجماعة التي تصلي خلفه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

UVOD

Neizmjerne hvala i zahvala pripada Allahu, Gospodaru svih svjetova, Sveopćem Dobročinitelju Milostivom.

Salavat i selam na Njegovog miljenika Muhammeda, s. a. v. s., njegovu časnu porodicu, plemenite ashabe i iskrene Allahove robove.

Namaz je stroga dužnost (farz) svakog vjernika i kao takvog Uzvišeni ga je propisao u mnogobrojnim ajetima Svoje Knjige.

وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون

"Džine i ljude sam stvorio samo zato da Mi ibadet čine!" (Ad-Dariyat, 56.)

Kao što nijedna građevina ne može opstojati bez temelja, tako ni islam ne može opstojati bez namaza. Allahov Poslanik, s. a. v. s., kaže: *"Glava svih stvari je Islam, a njegov stub je namaz ..."*¹

Prvo za šta će čovjek polagati račun je namaz. Ako prođe taj ispit, uspio je, a ako mu namaz ne bude ispravan, upropašten je. Poslanik, s. a. v. s., kaže: *"Prvo za što će ljudi na Sudnjem danu polagati račun biće njihov namaz, kada će naš Gospodar – Koji sve najbolje zna – reći melekim: 'Pogledajte šta je sa namazima roba Moga; jesu li upotpunjeni ili im nešto fali?' pa će mu se, ukoliko budu upotpunjeni, tako i upisati, dok će – ukoliko im bude bilo šta fali – Gospodar reći: 'Pogledajte, ima li rob Moj kakvih nafila (dobrovoljnih namaza)!' – pa će im, ukoliko ih bude imao, reći: 'U potpunite farz-namaz robu Mome od njegovih nafila!?' – a zatim će se djela kao takva obračunati."*²

Neobavezni namazi se dijele na tri dijela: sunneti, mustehabi i dobrovoljni namazi. Pod sunnetima se podrazumijevaju oni namazi koje je Božiji Poslanik, s. a. v. s., kako je preneseno, redovno obavljao, kao što su redovni namazi uz farz-namaze, duha-namaz, vitr, i dr., jer je *sunnet* izraz koji znači *put koji se slijedi*. Pod mustehabima misli se na one namaze o čijoj vrijednosti govore predaje, ali nije preneseno da ih je Božiji Poslanik, s. a. v. s., stalno obavljao.

¹ Islamska Omladina Beč, Namaz u Islamu, Mesdzid Tewhid, Austrija, 2005.. str. 62.

² Ebu Bekr Džabir el-Džezairi, Put pravog muslimana, Organizacija aktivne islamske omladine, Zenica, 1421./2000., str. 341.

Dobrovoljni namazi (et-tetavvu) jesu ostali, o kojima predaje pojedinačno ne govore, ali ih čovjek dobrovoljno obavlja jer želi prisno razgovarati s Allahom, dž. š., kroz namaz.³

U Muslimovom "Sahihu" se navodi da je Božiji Poslanik rekao: *"Najbolji je namaz, poslije onih propisanih, namaz noću (kĳjam namaz)."*⁴

Od Ebu Hurejre, r. a., prenosi se da je Muhammed, a. s., rekao: *"Ko kĳlanja uz ramazan (teraviih-namaz), vjerujući i nadajući se (nagradi), bit će mu oprošteni (mali) grijesi koje je počinio."*⁵

Na sljedećim stranicama navodi se upravo noćni namaz kojeg je Božiji Poslanik spomenuo u prethodnom hadisu, tj. teraviih-namaz.

Skoro svake godine kad nastupi ramazan na našim prostorima susrećemo se s nepravilnostima koje su u vezi s teraviih-namazom. Njih čine ne samo *obični* ljudi, tj. osobe koje nisu nosioci neke vjerske dužnosti, nego, nažalost, i oni koji to jesu.

Mnogi naši imami, u želji da udovolje obavezi klanjanja dvadesetorekatne teraviije, a istovremeno bojeći se da ne odulje teraviih-namaz, klanjaju odveć brzo, a neki tako da se osnovano postavlja pitanje ispravnosti samog namaza. Nije sporna samo brzina prelaska između predavanja selama i počinjanja novog rekata, već je još čudnija, česta praksa, veoma kratkog i izuzetno brzog učenja na kijamu, kojeg gotovo ni mi sami, zbog brzine, ne razumijemo?!

Uzvišeni Allah, dž. š., u Kur'anu kaže:

فويل للمصلين . الذين هم عن صلاتهم ساهون

"Teško klanjačima koji su nemarni prema svom namazu!" (El-Ma'un, 4-5.)

Oni na koje se odnose ove riječi nisu napustili namaz, već nisu obavljali vadžibe (dužnosti) namaza, kao što je bogobožnost srca, smirenost i ispravno činjenje svakog pokreta u namazu.

Božiji Poslanik, s. a. v. s., je rekao: *"Najveći je kradljivac onaj koji kradje od svoga namaza." "Božiji Poslaniče," – rekoše prisutni - "Kako čovjek može kradsti od svoga namaza?" On odgovori: "Ako ne upotpunjuje ruku' ili sedždu, ili tesbih između ruku'a i sedžde."*⁶

³ Ebu Hamid el-Gazali, Ihjau ulumid-din, Bookline d. o.o., Sarajevo, 2004., str. 597.

⁴ Selman b. Fahd el-Avdeh, Ramazanske teme, Behram-begova medresa, Tuzla, 2002., str. 55.

⁵ Bilježi Ebu Davud u Sunenu, hadis br. 1317., Ibn Madždže u Sunenu, hadis br. 1326., Jahija ibn Šeref en-Nevevi, Izbor hadisa iz Rijadu-s-salihina, Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2001./1422., Knjiga 2, str. 199.

⁶ Ahmed ibn Muhammed ibn Hanbel, El-Musned, Darul-hadis, Kairo, 1995.god.

Mnogo je klanjača koji ne obavljaju vadžibe namaza, bilo iz neznanja ili nemara, pa često vidimo pojedince kako sedžu čine poput pijetla koji kljuca zrnevlje, samo da bi što prije završio sa namazom.

Unatoč tome što se nepravilnosti ponavljaju iz godine u godinu, o njima se veoma malo govori, a oni koji su odgovorni za ovaj problem ne čine gotovo ništa da bi ga riješili.

Nažalost, jedina knjiga u kojoj odgovore na mnoga pitanja o teravih-namazu obični ljudi mogu naći jeste knjiga autora dr. Šefika Kurdića "Ramazan i teravih namaz." Iako je prof. Kurdić dao sve odgovore na pitanja o teravih-namazu u svjetlu hanefijskog mezheba, jako me zanimao pravni status ostala tri mezheba, i ovo je samo jedan razlog više zbog kojeg sam odlučila pisati na ovu temu.

Za nesebičnu pomoć i vrlo korisne savjete, iskreno se zahvaljujem prof. Redžić Ibrahimu, "Medresi Džemaluddin Čaušević", Dugonjić Mirudinu i mr. Philippy Jaredu. Posebno se zahvaljujem prof. dr. Štulanović Muharemu na razumijevanju i stalnoj pomoći koju mi je pružio pri izradi ovog diplomskog rada.

Molim Uzvišenog Allaha, dž. š., da ih nagradi najljepšom nagradom!

I POGLAVLJE

PRAVNI STATUS I NAČIN OBAVLJANJA TERAVIH-NAMAZA

PRAVNI STATUS TERAVIH-NAMAZA

Teravih-namaz je *sunnet muekkede* (pritrđeni sunnet) za muškarce i žene u noćima mjeseca ramazana. Noćni namaz nazvan je *teravijom* zbog pauze koja se pravi nakon svaka četiri rekata. Zbog toga su ga nazvali *teravihom*, to jest odmorom.⁷

Klanjati teravih-namaz u džematu je *sunneti-kifaje*.

Vrijeme mu je odmah poslije jacije namaza, i nije dozvoljeno prije nje, jer je teravija dobrovoljni namaz koji je sunnet klanjati poslije jacije, pa je stoga ona poslije jacije. Najbolje je da se klanja prije vitr-namaza. Nije pokuđeno da se teravija odgodi do druge polovine noći, ako se tim odgađanjem neće izostaviti džemat, pa bi to onda bilo pokuđeno, jer je bolje da se obavlja u džematu.⁸

NAČIN OBAVLJANJA

Hamidu-din kaže: "Teravija spada u sunnet obaveze, a njeno kolektivno klanjanje u mustehab dužnosti."⁹

Ko teravih-namaz klanja pojedinačno, pogriješio je, jer je postupio suprotno konsenzusu učenjaka (*idžma'*) da je sunnet obavljati taj namaz u džematu u džamiji.¹⁰

Aiša, r. a. , kazuje da je Resulullah, s. a. .v. s., jedne ramazanske noći izašao u džamiju i nekoliko ljudi klanjalo je za njim namaz. Onda se to pročulo, te se sljedeće noći sakupilo više ljudi i klanjalo za njim. O tome se još pročulo i treće noći u džamiji je bilo mnoštvo ljudi. Resulullah, s. a. v. s., izašao je i klanjao sa njima. Četvrte noći džamija je bila prepuna. Resulullah, s. a. v. s., te noći izašao je tek kad je bilo vrijeme sabah-namaza.

Kada je klanjao sabah-namaz okrenuo se prema ljudima i rekao: "*Znao sam da ste ovdje, ali sam se pobjojao da ne pomislite da je taj namaz obavezan što bi nam predstavljalo poteškoću.*"¹¹

⁷ Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, Hanefijski fikh, Haris Grabus, Sarajevo, 2002., str., 528.

⁸ www.dzemat.org

⁹ Buharijina zbirka hadisa, Islamska zajednica u R BiH, Behrambegova medresa, Tuzla, 1415./1994., str. 209.

¹⁰ Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, Hanefijski fikh, Haris Grabus, Sarajevo, 2002., str. 529.

¹¹ Buharijina zbirka hadisa, Islamska zajednica u u R BiH, Behrambegova medresa, Tuzla, 1415/1994., str. 170.

Naš Seid Serdarević, shodno ostalim hanefijskim izvorima, napominje da se nakon svaka dva rekata teravijah-namaza predaje selam¹² što je i praksa u slučaju nafila i noćnog namaza, ali je začuđujuće što se kod nas prakticira da se selam predaje nakon četiri rekata, a neki čak i nakon deset rekata, što, očito odudara od hanefijske pravne škole.

Od Ebu Hurejre, r. a., prenosi se da je Božiji Poslanik, a. s., podsticao na noćni namaz u toku mjeseca ramazana i nije ga naređivao. Također, Ebu Hurejre prenosi da je Božiji Poslanik, a. s., rekao: *"Ko ispusti ramazan bit će mu oprošteni raniji grijesi koje je počinio."* "Poslanik s. a. v. s., je umro i stvar je ostala na tome, i tako je ostalo za vrijeme hilafeta Ebu Bekra i početkom Omerovog, r. a., hilafeta."¹³

KOLEKTIVNO KLANJANJE

"Hasan Basrija prenio je od Ebu Hanife da je klanjanje teravije sunnet koji nije dozvoljeno ispuštati. Ima učenjaka koji kažu: "Teravija je pritvrđeni sunnet, a klanjanje iste u džematu je vadžib." U "Revdatul Hanefiji" navedeno je da je klanjanje teravije u džematu vrlina pobožnih. Neki učenjaci zajedničko klanjanje teravije smatraju općom kolektivnom sunnet dužnošću (sunnet alel kifaje).¹⁴

Navodi imam Malik u svom djelu El- Muvetta' da je Abdurrahman ibn Abdil-Karijj rekao: "Išao sam u ramazanu s Omer ibn Hattabom u džamiju, kad tamo ljudi rasuti u grupe, jedan čovjek klanja pojedinačno, drugi klanja, a za njim grupa ljudi... Omer je rekao: 'Tako mi Allaha, ako bih sakupio ove ljude za jednim učačem, mislim da bi bilo bolje.' Potom ih je sakupio za Ubejj ibn Ka'bom. Izašao sam s njim i druge noći, a ljudi su klanjali namaz za svojim učačem. Omer je rekao: 'Divna li je ova novotarija, a dio noći u kojem spavate je bolji od dijela u kojem klanjate', to jest, bolji je zadnji dio noći, ali narod je klanjao u prvom dijelu noći."¹⁵

¹² Muhamed Seid Serdarević, Fikhu-l-'ibadat, El-Kalem, Sarajevo, 1994., str. 62.

¹³ Bilježi Ebu Davud u Sunenu, Poglavlje o klanjanju u noćima ramazana, hadis br. 1371., Daru-l-hadis, Kairo, 1988./1408., Tom 2, str. 50.

¹⁴ Buharijina zbirka hadisa, Islamska zajednica u R BiH, Behrambegova medresa, Tuzla, 1415./1994., str. 209.

¹⁵ www.dzemat.org

Omer je kazao: "Divna li je ova novotarija!", ali to ne znači da se radi o novotariji u vjeri u smislu uvođenja nečega što se ne može uskladiti sa Šerijatom. Nazvano je bid'a jer Poslanik, s. a. v. s., nije uobičavao klanjati ovaj namaz u džematu, niti je tako klanjano u vrijeme Ebu Bekra, niti je klanjano tako rano niti s tolikim brojem rekata.¹⁶ Dakako, ovakva praksa je u skladu sa Vjerovjesnikovom praksom budući da je on klanjao ovaj namaz sa ashabima u džamiji tri noći a isti bi nastavio klanjati da se nije pobojavao da će ga svijet prihvatiti kao obavezan, odnosno da će im predstavljati poteškoću.¹⁷

Omer, r. a., sakupio je svijet da obavljaju teravih-namaz u džematu jer je bio siguran da ne može postati obaveznim budući da je objava prestala. Kažu da je zajedničko obavljanje vrijednije zbog postupka Omera, r. a., što je okupljanje blagoslov i ima odliku, na što ukazuje i obavljanje farz-namaza na takav način, a također i zbog toga što kod pojedinačnog obavljanja čovjek može biti lijen, dok se kod viđenja mnoštva aktivira.

Od Ebu Zerra, r. a., se prenosi: "Postili smo sa Vjerovjesnikom ramazan, ali nije provodio noć s nama u ibadetu dok nije ostalo sedam noći, pa je proveo s nama sedmu noć u ibadetu do trećine noći. Zatim je nastupila šesta noć koju je propustio ne provodeći je u ibadetu. Onda je nastupila peta noć koju je proveo u ibadetu s nama do njene polovine pa sam rekao: 'Božiji Poslaniče, a da si nam dopustio provođenje ostatka ove noći u ibadetu? Onaj ko provede noć u ibadetu sa imamom sve dok on ne odustane, to je kao da je proveo noć u ibadetu,' rekao je Božiji Poslanik. Četvrtu noć nismo proveli u ibadetu. Kada je nastupila treća noć, sakupio je svoje žene, porodicu i ostali svijet i provodio je s nama u ibadetu sve dok se nismo pobjali da nas ne prođe radost. Pa je upitan Ebu Zerr: 'A koja radost?' 'Sehur!' odgovorio je. Ostatak mjeseca Poslanik nije provodio s nama u ibadetu", kaže Ebu Zerr.¹⁸

Buharija i Muslim bilježe u svojim zbirkama hadisa da je Muhammed, a. s., klanjao u džamiji treće, pete i dvadesetsedme večeri ramazana džematile osam rekata teravije. Zna se da nije, kako navodi Aiša, nikada u džematu sa ashabima klanjao dvadeset rekata teravije, niti više od tri teravije u spomenutim večerima.¹⁹

¹⁶ www.al-islam.org

¹⁷ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 154.

¹⁸ Selman b. Fahd el-Avdeh, Ramazanske teme, Behram-begova medresa, Tuzla, 2002., str. 56.

¹⁹ Buharija i Muslim

Oni koji kažu da je pojedinačno obavljanje vrijednije, smatraju to iz razloga što je ono sunnet, a nije teravijah-namaz jedan od vjerskih simbola kao što su bajram-namazi, pa se povezuje sa duha-namazom. Ovo je stoga što u džematu može biti licemjerman i pretvarati se, od čega je siguran u samoći.

Učenjaci koji su kazali da je bolje klanjati ovaj namaz kod kuće imali su u vidu da je to bolje za nekoga ko želi naročito dugo klanjati te radi tog namaza u džematu ne bi utolilo njegovu želju. Međutim, ukoliko postoji džemat svakako je bolje pristupiti mu kako bi džemat bio brojniji i jači i kako bi sam pojedinac ojačao u njemu.

Neki učenjaci šafijske pravne škole kažu da je za onoga ko zna napamet Kur'an i uz to se ne boji lijenosti a džemat u džamiji neće zbog njegovog izostanka doći u pitanje isto da li će klanjati u džematu ili u kući. Ali ako neka od pobrojanih stvari nije zadovoljena onda je bolje klanjati u džematu.

Ipak, odabrano je mišljenje da je klanjanje teravijah-namaza u džematu bolje, kao što je to smatrao Omer, r. a., te stoga što je za neke neobavezne namaze propisan džemat, a ovaj namaz, također, odgovara da bude jedan od simbola koji se javno čine.²⁰

KLANJANJE ŽENE U DŽEMATU

Mnoge žene ne odlaze na teravijah-namaz u džamiju, što nema nikakve smetnje ako namaz obave kod kuće. Njima je teravijah-namaz bolje klanjati u kući ukoliko znaju napamet Kur'an i ukoliko ih kada ostanu u kući neće obuzeti lijenost.²¹

Ali ako dođe u džamiju zato što je neiskusna u učenju Kur'ana ili da bi je prisustvo u džematu razvedrilo, to je, svakako, pohvalno. Međutim, dužnost joj je, ako dođe u džamiju, da bude propisno obučena i nije joj dopušteno da dođe namirisana ili nakićena. Također joj nije dozvoljeno da svojim govorom sije smutnju ili podiže glas u džamiji, jer su to pokušena djela i uznemiravanje drugih.

Boravak žene u džamiji je dobra prilika da vaizi odaberu teme prikladne za ženu, kao što su teme o islamskim propisima, odgoju, poukama, itd. Svoj izlazak u ramazanu one treba da iskoriste na najbolji način.²²

²⁰ Ebu Hamid el-Gazali, Ihjau ulumid-din, Bookline d. o. o., Sarajevo, 2004., str. 630.

²¹ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 155.

²² Selman b. Fahd el-Avdeh, Ramazanske teme, Behram-begova medresa, Tuzla, 2002., str. 88.

KLANJANJE TERAVIH-NAMAZA SJEDEĆI

Mekruh je klanjati teraviju sjedeći radi njene važnosti i pritvrđenosti. U djelu *El-Hanije* stoji: Klanjanje teravije sjedeći, svi su prihvatili da nije lijepo, osim ako postoji opravdanje. Kod dopuštanja da li se može klanjati sjedeći, razišli su se učenjaci, pa neki kažu da nije dozvoljeno sjedeći klanjati teraviju bez opravdanja, kao što je slučaj sa sunnetom sabah-namaza. Drugi kažu da je dozvoljeno, i to je ispravno. Za sunnet sabah-namaza to se ne može reći, jer neki kažu da je sunnet sabah-namaza vadžib, međutim, nagrada za klanjanje teravije-namaza sjedeći iznosi pola sevaba od klanjanja teravije stojeći.²³

²³ Ibrahim el-Halebi, *Multeqa'l-ebhur*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2002., str. 165.

II POGLAVLJE

BROJ REKATA TERAVIH-NAMAZA

BROJ REKATA

Budući da su u slučaju teravijah-namaza najčešće rasprave u pogledu broja rekata navest ćemo argumente koji govore o tom pitanju.

Potrebno je naglasiti da svaka priznata pravna škola u islamu ima validne dokaze kada su u pitanju i formalne razlike pri klanjanju namaza. Jedini problem leži u fanatičnom odnosu pristalica nekog mezheba ili šovinističkom odnosu nekog pristalice nemezhetskog opredjeljenja, koji svoj stav gradi samo na argumentima svoga imama, uopće ne respektirajući mišljenja ili argumente drugih.

Više je različitih stavova kada je u pitanju broj rekata teravijah-namaza. U predajama se navodi broj rekata od: osam, jedanaest (zajedno sa vitr-namazom), dvadeset, dvadeset četiri, dvadeset osam, trideset i četiri, trideset i šest, trideset i devet i četrdeset i jedan rekat.

Džabir, r. a., prenosi da je Allahov Poslanik, s. a. .v . s., klanjao s njima osam rekata teravijah-namaza, a nakon toga, vitr-namaz. Očekivali su ga sljedeću noć, ali se on nije pojavio.

Ubejj b. Ka'b, r. a., prenosi da su ga žene zamolile, obzirom da ne znaju puno iz Kur'ana, da ih predvodi na teravijah-namazu, što je on i učinio i klanjao s njima osam rekata, a onda klanjao vitr-namaz. To je spomenuo Allahovom Poslaniku, s. a. v. s., koji mu nije ništa na to rekao.²⁴

Džabir prenosi da je Resulullah predvodeći ih u klanjanju teravijah-namaza klanjao osam rekata a potom klanjao vitr-namaz tri rekata.²⁵

Šejh Zafer kaže: "Ako je nafila od osam rekata bila kod Poslanika, s. a. v. s., tokom cijele godine, on je u vrijeme ramazana klanjao i nafile sa više rekata, dvadeset ili još više."²⁶

²⁴ Šefik Kurdić, Ramazan i teravijah-namaz, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2002., str. 138.

²⁵ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 155.

²⁶ Ibrahim el-Halebi, Multeqa'l-ebhur, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2002., str. 164.

PREDAJE NA KOJIMA HANEFIJE TEMELJE SVOJE STAVOVE O
DVADESET REKATA TERAVID-NAMAZA

Ata' kaže: "Zapamtio sam ljude da klanjaju dvadeset i tri rekata, zajedno sa vitrom!"

Imam Malik prenosi predaju Jezida b. Rumana u kojoj kaže: "Ljudi su tokom ramazanskih noći u vrijeme Omera b. El-Hattaba, r. a., klanjali dvadeset i tri rekata."

Ebu Husajf kaže: "Suvejd b. Gafle nam je imamio za ramazan i tom prilikom klanjao dvadeset rekata, sa pet tervihata/pauza."

Nafi' b. Omer prenosi: "Predvodio nas je za ramazan u namazu Ibn ebi Mulejke i tom prilikom klanjao dvadeset rekata!"

Se'id b. 'Ubejd prenosi da ih je za ramazan predvodio u namazu 'Ali b. Rebi'a i tom prilikom klanjao dvadeset rekata teravijah-namaza i tri rekata vitr-namaza.

Ebu 'Abdurrahman es-Sulemi prenosi da je 'Ali b. ebi Talib, r. a., za ramazan pozvao učače i jednom od njih naredio da klanja ljudima kao imam dvadeset rekata, a onda ih je 'Ali b. ebi Talib, r. a., predvodio u vitr-namazu.²⁷

Teravijah-namaz ima dvadeset rekata i deset selama, dakle, na svaka dva rekata predaće se selam.²⁸

IMAM ŠAFIJA I IMAM MALIK O BROJU REKATA TERAVID-NAMAZA

U vrijeme vladavine Omera bin Abdul-aziza u Medini se klanjalo trideset i šest rekata teravijah-namaza i tri rekata vitr-namaza.

Malik je govorio da je preporučljivo klanjati trideset osam rekata na ime jacije i teravije ili trideset šest, kako je bila praksa u Medini.²⁹

Imam Malik za to kaže: "Mi smo uvijek tako radili", a imami Šafija kaže: "Vidio sam da se u Medini klanja trideset devet a u Mekki dvadeset i tri rekata. Međutim, ni jedno od ovoga ne treba izazivati nedoumice. Ako se duže uči na stajanju i čini manji broj rekata to je ispravno, a ispravno je i ako se kraće uči a čini veći broj rekata, s tim što je meni prvi način draži."

²⁷ Šefik Kurdić, Ramazan i teravijah-namaz, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2002., str. 140-141.

²⁸ Muhamed Seid Serdarević, Fikhu-l-'ibadat, El-Kalem, Sarajevo, 1994., str. 62.

²⁹ Halil Mehtić, Vazovi, Udruženje građana "Selam", Zenica, 2004., str. 257.

Ovo, kako je kazao imami Šafija, ne treba ostavljati nedoumice niti bilo ko treba drugome osporavati dokle god se namaz obavlja sa potrebnom smirenošću i pobožnošću.³⁰

Oni koji klanjaju trideset i devet ili četrdeset i jedan rekat povode se za praksom koja je postojala u Medini, u vrijeme kada je ummet živio svoja najbolja vremena.

BROJ REKATA TERAVID-NAMAZA U VRIJEME POSLANIKA, S. A. V. S., I PRAVEDNIH HALIFA

Oni koji klanjaju jedanaest rekata također postupaju shodno praksi Allahovog Poslanika, s. a. v. s., jer Aiša, r. a., kaže: "Božiji poslanik, s. a. v. s., ne bi ništa povećavao na jedanaest rekata ni ramazanom, a ni u drugo vrijeme. Klanjao bi četiri rekata i ne pitaj za njihovu ljepotu i dužinu!"

Potom bi opet klanjao četiri rekata i ne pitaj za njihovu ljepotu i dužinu, a zatim bi klanjao još tri rekata. Potom sam upitala: Božiji poslaniče, da li zaspiš prije obavljenog vitr-namaza?' Odgovorio je: *"Aiša, moje oči spavaju, a moje srce ne spava!"*³¹

Ko klanja dvadeset i tri rekata povodi se za praksom kakva je bila u vrijeme Omera, što prenosi veliki broj prenosilaca, a nama je naređeno da slijedimo praksu pravovjernih halifa.

Teravija se sastoji od dvadeset rekata. Ovo je mišljenje Ahmeda, Šafije i Ebu Hanife. Učenjaci šafijske, hanbelijske i hanefijske pravne škole oslanjaju se na izjavu Saiba ibn Jezida koju je Bejhekija zabilježio da su ashabi u doba Omera, Osmana i Alije klanjali teraviju od po dvadeset rekata. U Mugniji se navodi kako je h. Alija naredio jednom čovjeku da klanja svojim drugovima dvadeset rekata teravije.³²

Omer, r. a., je naredio ljudima da se okupe u džamiji za namaz, a kad je ušao u džamiju našao ih je podijeljene, svako je klanjao za sebe. Zato je on smatrao boljim da ih okupi za jednim imamom. Naredio je Ubejj b. Ka'bu i Temim b. Evsu ed-Dariju da klanjaju sa ljudima.

A, koliko su klanjali?

U vezi toga prenesene su dvije vjerodostojne predaje. Jedna od njih putem Saib ibn Jezida govori da je Omer naredio njima dvojici da klanjaju svijetu jedanaest rekata.

³⁰ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 156.

³¹ Buharijina zbirka hadisa, Islamska zajednica u R BiH, Behrambegova medresa, Tuzla, 1415./1994., str. 221.

³² Ibid, str. 209.

Druga predaja govori da su Temim b. Evs i Ubejj b. Ka'b klanjali ljudima dvadeset i jedan, a u drugoj dvadeset i tri rekata.

Predaja od jedanaest rekata se nalazi u Malikovom Muvettau i vjerodostojna je, a predaja o dvadeset i jednom rekatu se nalazi u Abdurrezakovom Musannifu i također je vjerodostojna, dok se predaja o dvadeset i tri rekata spominje u Sunenu Bejhekije i ona je vjerodostojna.³³

Neki islamski učenjaci smatraju predaju o 21 i 23 rekata netačnom, ali nećemo polemizirati da li je to tako, nego ćemo se okupiti oko stava Hafiz b. Hadžera, koji kaže: "Pod tim se podrazumijeva raznolikost i mnogobrojnost, zavisno od stanja i potreba ljudi. Zato su oni nekada klanjali 11, a nekad 21, a nekad 23 rekata, zavisno od mogućnosti i snage ljudi. Zato ako su klanjali 11, oduljili bi sve dok se ne bi oslanjali na štapove tokom ovog ibadeta."

Drugo rješenje, također, može biti razumno, a to je da je Omer, r. a., naredio onoj dvojici 11 rekata, i predaja se tu ne razlikuje, ali su oni klanjali 21, odnosno 23 rekata, iako je Omerova naredba bila 11 rekata. Klanjali su 21 tj. 23 rekata jer je njihovo mišljenje bilo da je bolje klanjati 21 ili 23 rekata zbog potrebe ljudi.

Kada bi klanjali 11 rekata oduživali bi ljudima stajanje, pregibanje i sedždu, a kada bi klanjali 21 ili 23 rekata olakšali bi ljudima stajanje, pregibanje i sedždu kako bi im bilo moguće obaviti vjersku dužnost.³⁴

Nafi' je rekao: "Meni poznati ashabi su klanjali trideset devet rekata uključujući, pored jacije i teravije, i vitr-namaz." Većina se ipak opredjelila za teraviju od dvadeset rekata, ne računajući u taj broj jaciju i vitr-namaz. To je stav Omera, Alije, Abdullah b. Mes'uda, Ibn ebi Mulejke, Ataa' b. ebi Rebbaha, učenjaka Kufe, Ubejj b. Ka'ba i Ebu Hanife.³⁵

Šejhu-l-islam Ibn Tejmije kaže: "Pouzdana se zna da je Ubejj ibn Ka'ab predvođeci ljude u klanjanju teravij-namaza klanjao dvadeset rekata, a poslije toga tri rekata vitr-namaza."³⁶

Na temelju ovoga mnogi učenjaci smatraju da je to sunnet, jer su za njim klanjali muhadžiri i ensarije i niko od njih mu nije prigovorio.³⁷

³³ Selman b. Fahd el-Avdeh, Ramazanske teme, Behram-begova medresa, Tuzla, 2002., str. 58.

³⁴ Ibid, str. 59.

³⁵ Halil Mehtić, Vazovi, Udruženje građana "Selam", Zenica, 2004., str. 257.

³⁶ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 157.

³⁷ Ibid, str. 157.

Ibni Kudame navodi u djelu El-Mugni: "Odabrano je mišljenje Ebu Abdullaha Ahmeda ibni Hanbela da teravija ima dvadeset rekata; to navodi i Sevri, Ebu Hanife i Šafi, a Malik smatra da teravija ima trideset i šest rekata."³⁸

Kada je Omer r. a., sakupio ljude za jednim učačem, Ubejj b. Ka'bom, ujedinio ih je na jedanaest rekata, u skladu sa sunnetom, kao što prenosi Malik sa ispravnim senedom, putem Muhammeda ibn Jusufa, od Es-Saiba ibn Jezida, da je rekao: "Omer ibn El-Hattab je naredio Ubejj ibn Ka'bu i Temimu Ed-Dariju da klanjaju ljudima jedanaest rekata." Rekao je: "Imam bi učio sure koje imaju sto ili više ajeta, pa bismo se mi oslanjali na svoje štapove od dugog stajanja, a nismo se razilazili sve do nastupanja zore."

Ovome mišljenju oponira Jezid ibn Hasife koji kaže: "Dvadeset rekata"³⁹, ali to je šaz⁴⁰ predaja, jer je Muhammed ibn Jusuf pouzdaniji prenosilac od Jezida ibn Hasife. Također, ne može se reći da je ovo dodatak pouzdanog prenosioca i da je on ispravan, jer u dodatku pouzdanog prenosioca ne može biti ono što je u suprotnosti sa samom predajom. U njemu može biti samo neko dodatno saznanje u odnosu na ono što prenosi prvi pouzdani prenosilac.

Ovako je navedeno u djelima "Fethul-mugis", 1/199, "Mehasinul-istilah", str. 185 i "El-Kifaje", str. 424-425, a ako bi predaja Jezida i bila ispravna, ona predstavlja djelo, a predaja Muhammeda ibn Jusufa je govor, a govoru se daje prednost nad djelom, kako je propisano u nauci "usulul-fikha".

Prenosi Abdurrezzak u "El-Musannefu", 7730, od Davuda ibn Kajsa i drugih koji prenose od Muhammeda ibn Jusufa, on od Es-Saiba ibn Jezida: "Omer je u ramazanu okupio ljude na dvadeset i jedan rekat u kojim bi učili sure koje imaju sto ili više ajeta, a razilazili bi se početkom zore."

Ova predaja je u suprotnosti sa onim što prenosi Malik, od Muhammeda ibn Jusufa, on od Es-Saiba ibn Jezida, a na prvi pogled sened predaje Abdurrezzaka je vjerodostojan i svi njegovi ljudi su pouzdani.

³⁸ Ibrahim e-Halebi, Multeqa'l-ebhur, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2002., str. 164.

³⁹ Selim el-Hilali i Alijj Hasen Abdul-Hamid, Post Poslanika, s. a. v. s., Udruženje građana Furqan, Sarajevo, 2001., str. 119.

⁴⁰ Šaz je onaj hadis kojeg prenosi dosta pouzdan prenosilac, ali se njegova predaja sukobljava sa predajom pouzdanijeg prenosioca ili više njih.

Neki ovu predaju uzimaju dokazom tvrdeći da je hadis Muhammeda ibn Jusufa slab (mudtarib), kako bi ga učinili nevažećim i kako bi onda njihovo mišljenje bilo ispravno-da je teravih-namaz dvadeset rekata, što se navodi u predaji Jezida ibn Hasife.

Ova tvrdnja se odbacuje, jer je mudtarib hadis onaj koji se prenosi od strane jednog ravije dva puta ili više, ili od dvojice ravija ili više njih, sličnim ali različitim predajama, tako da se ne može odabrati neka od njih kao ispravna.

Međutim, ovaj uslov nedostaje u hadisu Muhammeda ibn Jusufa, jer je predaja Malika odabrana od predaje Abdurrezzaka, zbog toga što je preciznije zapamćena.

Ovo što smo do sada naveli, bilo je uz pretpostavku da je sened predaje Abdurrezzaka ispravan i bez mahana, ali to nije tako, što ćemo objasniti na sljedeći način:

- a) Onih koji su prenijeli "Musannef" od Abdurrezzaka je više, a jedan od njih je Ishak ibn Ibrahim ibn Abbad Ed-Deberi.
- b) Ovaj hadis je predaja Ed-Deberija od Abdurrezzaka, jer on je onaj koji je prenio dio o postu.
- c) Ed-Deberi je slušao predaje od Abdurrezzaka kada je imao samo sedam godina.
- d) Ed-Deberi se nije bavio hadisom, niti je bio od ljudi koji su se bavili ovom naukom.
- e) Zbog toga je veliki broj grešaka u njegovim predajama od Abdurrezzaka, pa čak od njega prenosi i munker⁴¹ hadise. Neki učenjaci su sakupili greške Ed-Deberija u "Musannefu" Abdurrezzaka, u zasebnu knjigu.

Iz ovoga što smo prethodno naveli jasno je, da je ova predaja munker, jer Ed-Deberi je u kontradikciji sa onima koji su pouzdaniji od njega. Ono što možemo reći mirna srca jeste, da je ovo još jedna od njegovih grešaka u zapisivanju predaja, napisavši dvadeset i jedan, umjesto jedanaest rekata, a već smo upoznati s činjenicom da je mnogo griješio.

⁴¹ Munker hadis je onaj kojeg prenosi jedan dosta slab prenosilac, a njegova predaja je u kontradikciji sa predajom jednog ili više pouzdanih prenosilaca.

Stoga je ova predaja slaba i pogrešno zapisana, čime otpada njeno uzimanje za dokaz, dok je u isto vrijeme potvrđena ispravna predaja u "Muvetta'u" imama Malika, 1/115, sa ispravnim senedom, od Muhammeda ibn Jusufa, koji prenosi od Es-Saiba ibn Jezida.⁴²

Imami Ahmed kaže da broj rekata teravih-namaza nije ograničen jer ga Resulullah, s. a. v. s., nije ograničio. Samim time broj rekata će biti veći, odnosno manji, ovisno o tome da li se duže ili kraće uči na pojedinim rekatima.

Ono što su ashabi neprekidno prakticirali smatra se jakim sunnetom na osnovu Poslanikova hadisa, koji kaže: *"Držite se mog sunneta i sunneta pravednih halifa. Čvrsto se toga držite. Čuvajte se unesenih stvari, jer svaka je unesena stvar novotarija, a svaka je novotarija zabluda."*⁴³

U knjizi "Tesfijetu-l-Akaid" nalazi se fetva od Muhammeda Kasima u kojoj se kaže da nevjerovanje u sunnet od 20 rekata podrazumijeva klevetu na Omera, r. a., i ashabe njegova vremena da su napustili sunnet Poslanika i uveli svoju novotariju što je protivno Akaidu Ehli Sunneh po kojem se ne smije pripisivati fesad (pokvarenost) i dalalet (zabluda) nijednom ashabu. Poslanik, s. a. v. s., je rekao da su njegovi ashabi kao zvijezde vodilje pa koju god od njih pratimo bit ćemo na pravom putu. Isto tako je rekao da je Allahovo prokletstvo na onima koji nipodaštavaju i kleveću ashabe. Sam Allah Silni je posvjedočio njihovu ispravnost u mnogim Kur'anskim ajetima a one koji im se suprotstavljaju nazvao "bolesnih srca", "nevjernicima", "dvoličnjacima".⁴⁴

⁴² Selim el-Hilali i Alijj Hasen Abdul-Hamid, Post Poslanika, s. a. v. s., Udruženje građana Furqan, Sarajevo, 2001., str. 119-121.

⁴³ Hafiz Abdul-Azim ibn Abdul-Kavijj el-Munziri, Et-Tergibu vet-terhib, Bookline, Sarajevo, 2004., str. 16.

⁴⁴ www.angelfire.com

KOLIKO REKATA JE NAJBOLJE KLANJATI?

Ibn Tejmijje kaže: "Koji god od već spomenutih načina da se prihvati biće ispravno. Koji je način najbolji ovisi o samim klanjačima."⁴⁵

Naime, ako su klanjači u stanju duže klanjati deset rekata teravih-namaza i tri vitr-namaza poslije, kao što je Vjerovjesnik, s. a. v. s., radio za vrijeme ramazana klanjajući sam ili predvođeci druge, onda je to bolje. Međutim, ako to nisu u stanju onda je bolje da klanjaju dvadeset rekata.⁴⁶

Osnovna odlika teravih-namaza je dugo učenje na kijamu, zadržavanje na sedždi i pravljenje pauze između selama.⁴⁷

Ulema se razilazi po pitanju da li je bolje dugo učenje i dugo stajanje u namazu, ili veći broj ruku'a i sedždi, ili su oba postupka ista po vrijednosti. Potvrđeno je u Sahihu da je Poslanik, s. a. v. s., upitan: "Koji namaz je najbolji?" Rekao je : "Dugo stajanje!" Od Poslanika, s. a. v. s., se također prenosi da je rekao: "Ti nećeš učiniti sedždu Allahu dž. š., a da te Allah njome ne uzdigne za jedan stepen, ili odstrani od tebe jedan grijeh!"⁴⁸ I rekao je Poslanik, s. a. v. s., Rebi'i b. Ka'bu r. a.: "Pomogni sebe mnogobrojnim činjenjem sedždi!"⁴⁹

Poznato je da je sedžda bolja od kijama, ali zikr koji se uči na kijamu je bolji i vrijedniji od same sedžde, a najbolje je da namaz bude srazmjern, pa ako se odulji učenje Kur'ana, oduljiće se na ruku'ima i sedždama, kao što je Poslanik, s. a. v. s., obavljao svoj noćni namaz, kako nam to prenose Huzejfe r. a., i ostali. Takvim su mu bili farz-namaz, namaz zbog pomračenja Sunca ili Mjeseca, i ostali.

Njegov namaz, s. a. v. s., bio je srazmjern, pa dati prednost dugom učenju i stajanju u namazu, dugom ruku'u i dugoj sedždi, sa minimalnim brojem rekata (11-13), ili kraćem učenju i stajanju, kraćim ruku'ima i sedždama, sa većim brojem rekata (23-39), obje kombinacije su bliske jedna drugoj po vrijednosti!

⁴⁵ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 159.

⁴⁶ Ibid, str. 159.

⁴⁷ Halil Mehtić, Vazovi, Udruženje građana "Selam", Zenica, 2004., str. 258.

⁴⁸ Ebu Abdurrahman en-Nesai, Sunen, Knjiga 2, hadis br. 1137., Medžlis IZ Sanski Most, "Bemust", Sanski Most, 2005., str. 418.

⁴⁹ Ibid, hadis br. 1136., str. 417.

Nekada druga kombinacija (kraće učenje, sa većim brojem rekata), može biti bolje, kao što je Poslanik, s. a. v. s., klanjao duha-namaz, na danu 'Fetha', sa osam rekata, gdje se nije zadržao (a mogao je), na dva duga rekata, i kao što su to ashabi r. a., uradili po pitanju teravijah-namaza, kada je vjernicima otežalo dugo stajanje u namazu!⁵⁰

Od nekih islamskih učenjaka prenosi se da je sunnet klanjati teravijah i vitre jedanaest rekata, a ostatak do dvadeset rekata je mustehab.

To je mišljenje i hanefijskog pravnika imama Kemal Ibnul-Humama, koji to obrazlaže na ovaj način: "Dokazi presuđuju da je sunnet u dvadeset rekata ono što je bilo u praksi Poslanika, s. a. v. s., a ostatak je mustehab.

U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" zabilježeno je da je to jedanaest rekata sa vitrama. Prema tome, Sunnet je po usulu hanefijskih šejhova osam rekata, a ostatak (od 12 rekata) je mustehab.⁵¹

KOLIKO SE DUGO UČI NA REKATIMA?

Imam uči u teraviji onoliko koliko neće dovesti do nezadovoljstva džemata koji klanja za njim. Stoga, imam treba da poznaje situaciju onih koji klanjaju iza njega.

Sunnet ja da neko od imama jednog mjesta klanja teraviju hatmom, tj. da na svakoj teraviji prouči po jedan džuz (deset listova), a cijeli Kur'an u toku ramazana.⁵²

Na svakom sjedenju će se učiti salavati i dove, a na svakom prvom i trećem rekatu Subhaneke i Euzu.⁵³

Ibni Kudame navodi da je Ahmed rekao da se u ramazanu uči ono što će narodu olakšati, a ne ono što će mu predstavljati teškoće, a posebno kada su kratke noći. To, svakako ne znači biranje suviše kratkih ajeta od jedne ili dvije riječi, brzo i nerazgovijetno učenje, niti žurbu koja narušava ta'dili-erkan.⁵⁴

Seid Serdarević to potcrtava: Pošto je u svakom namazu vadžib uz Fatihu proučiti sure ili tri kratka ajeta, ili jedan dug koliko tri kratka, to ni u teraviji ne valja učiti manje nego što je vadžib!⁵⁵

⁵⁰ www.info@minhadz.com

⁵¹ Muharem Štulanović, Ramazanski post, Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1996-1417., str. 12.

⁵² Buharijina zbirka hadisa, Islamska zajednica u R BiH, Behrambegova medresa, Tuzla, 1415./1994., str. 209.

⁵³ Muhamed Seid Serdarević, Fikhu-l-'ibadat, El-Kalem, Sarajevo, 1994., str. 62.

⁵⁴ Halil Mehtić, Vazovi, Udruženje građana "Selam", Zenica, 2004., str. 258.

⁵⁵ Muhamed Seid Serdarević, Fikhu-l-'ibadat, El-Kalem, Sarajevo, 1994., str. 62.

Huzejfe, kako bilježi Buharija, kazao je da je Resulullah, s. a. v. s., na jednom rekatu znao proučiti sure Bekare, Nisa, i Ali Imran, tako da je duže učenje nadomještalo veći broj rekata.⁵⁶

Ponekad bi na jednom rekatu učio koliko sura el-Muzzemil, a ponekad koliko pedeset prosječnih ajeta. Govorio je: *sallallahu alejhi ve sellem: "Ko bude u jednoj noći klanjao sa stotinu ajeta neće biti upisan među nemarne."*

Jedne noći klanjao je sa sedam dugih sura (od El-Bekare do El-Enfal, 185 stranica Kur'ana).⁵⁷

Jeziđ ibn Huzejfe navodi od Saiba ibn Jezida: "Za ramazan se navečer klanjalo, u vrijeme Omera ibn el-Hattaba, r. a., dvadeset rekata. Na svakom rekatu učili su po dvije stotine ajeta, tako da su se ljudi naslanjali na štapove u vrijeme Osmana, r. a., od dugog stajanja."⁵⁸

Ashabi bi učili suru Bekare na osam prvih rekata (to je 48 prvih stranica Kur'ana), a ako bi se to učilo na dvadeset rekata, brojali bi to kao olakšicu.⁵⁹

⁵⁶ Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001., str. 158.

⁵⁷ www.wikipedia.org

⁵⁸ Šefik Kurdić, Ramazan i teravah namaz, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2002. str. 139.

⁵⁹ Ibid, str. 132.

ZAKLJUČAK

Ono što se može zaključiti nakon svih dokaza vezanih za noćno klanjanje tokom mjeseca ramazana, jeste da je teraviih-namaz potvrđen i propisan, kao i njegovo obavljanje u džematu ili zasebno.

Kada uporedimo dosad navedeni, i u različitim predajama spomenuti broj rekata teraviih-namaza: 11, 13, 21, 23, 34, 36, 39...dolazimo do zaključka da je sigurno od sunneta noći ramazana oživjeti dugim namazima, dugim kijamima, dugim učenjem Kur'ana, velikim brojem rekata, velikim brojem sedždi i ruku'a, zikrom, kako bismo zadobili brojne nagrade za njega.

Beduinu koji je došao Poslaniku, s. a. v. s., pitajući ga o noćnom namazu, Poslanik je odgovorio: "Dva, dva!" Ovaj beduin nije poznao osobine noćnog namaza a kamoli njegov broj. Božiji Poslanik mu je, dakle, odredio da nakon svaka dva rekata predaje selam, a nije mu odredio broj rekata, već je to pustio na njegovu slobodnu volju. Nafile su neograničene i dozvoljeno ih je vršiti dan i noć, osim u zabranjenom vremenu. Kao što smo već naveli, broj rekata zavisi od stanja i potreba ljudi.

Ako u osnovi narod slijedi učenjake i imame, nema razloga da im zato oni stave u dužnost broj rekata teraviih-namaza. Oni treba da paze na njihovo stanje, uklanjajući im poteškoće i odstranjujući razdor među klanjačima.

Pored toga što većina učenjaka smatra da je sunnet klanjati dvadeset rekata teraviih-namaza, smatram da bi bilo bolje skratiti namaz na osam rekata, upravo iz razloga što načinom na koji danas klanjamo teraviih-namaz dovodimo u pitanje njegovu ispravnost. Ali, ako se želi prakticirati teravija od dvadeset rekata, treba nastojati klanjati je u džematu u kojem se za vrijeme ramazana prouči hatma, a ako to nije moguće, treba nastojati klanjati za onim imamom koji će na jednom rekatu učiti po jednu suru, tri kratka ili jedan duži ajet, i da se uči polahko i razgovijetno. Da se vodi računa o ruku'u i sedždi.

Oni koji žele u ovom noćnom namazu provesti što više vremena klanjajući što više rekata, onda zaista moraju voditi računa o njegovim osnovnim osobenostima.

U protivnom, teraviju je bolje skratiti na osam rekata, pogotovo u sredinama gdje džamije nisu zagrijane, ili su u pitanju neki drugi objektivni razlozi.

Literatura

a) KNJIGE:

- Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, Hanefijski fikh, Haris Grabus, Sarajevo, 2002.
- Buharijina zbirka hadisa, Islamska zajednica u R BiH, Behrambegova medresa, Tuzla, 1415./1994.
- Ebu Abdurrahman en-Nesai, Sunen, Knjiga 2, Medžlis IZ Sanski Most, "Bemust", Sanski Most, 2005.
- Ebu Bekr Džabir el-Džezairi, Put pravog muslimana, Organizacija aktivne islamske omladine, Zenica, 1421./2000.
- Ebu Davud, Es-Sunen, Daru-l-hadis, Kairo, 1988./1408.
- Ebu Hamid el-Gazali, Ihjau ulumid-din, Bookline, Sarajevo, 2004.
- Hafiz Abdul-Azim ibn Abdul-Kavijj el-Munziri, Et-Tergibu vet-terhib, Bookline, Sarajevo, 2004.
- Ibn Madždže, Es-Sunen, Daru-l-hadis, Kairo, 1994./1414.
- Ibrahim el-Halebi, Multeqa'l-ebhur, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2002.
- Islamska Omladina Beč, Namaz u Islamu, Mesdžid Tewhid, Austrija, 2005.
- Jahija Ibn Šeref en-Nevevi, Izbor hadisa iz Rijadu-s-salihina, Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2001./1422.
- Jusuf El-Karadavi, Propisi o postu, Medžlis IZ Tuzla, Tuzla, 2001.
- Muhamed Seid Serdarević, Fikhu-l-'ibadat, El-Kalem, Sarajevo, 1994.
- Muharem Štulanović, Ramazanski post, Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1417./1996.
- Muslimova zbirka hadisa (izbor), Knjiga 1, Kuća mudrosti, AMOS-graf, Sarajevo, Zenica, 2003.
- Selman b. Fahd el-Avdeh, Ramazanske teme, Behram-begova medresa, Tuzla, 2002.
- Šefik Kurdić, Ramazan i teravijh-namaz, Islamska pedagoška akademija, Zenica, 2002.

b) INTERNETSKE STRANICE:

- [http:// www.angelfire.com](http://www.angelfire.com)
- [http:// www.dzemat.org](http://www.dzemat.org)
- [http:// www.info@minhadz.com](http://www.info@minhadz.com)
- [http:// www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)